

KIRJALLINEN KYSYMYS 28/2007 vp

Kansanedustajaksi valitun jäsenyys europarlamentissa

Eduskunnan puhemiehelle

Vaalilain mukaan henkilö, joka pyrkii europarlamenttiin tai kansalliseen parlamenttiin, voi olla istuva edustaja jommassakummassa elimessä. Vaalilain ja perustuslain säätämisen jälkeen ovat europarlamentin säännöt kuitenkin muuttuneet tiukemmiksi: samalla hetkellä, kun eduskuntaan päässyt kansanedustaja tarkastuttaa valtakirjansa eduskunnassa, hän menettää paikkansa EU-parlamentissa. Niin sanotun Lex Väyrysen mukaan on kansallisessa lainsäädännössämme kielletty se, että henkilö työskentelee yhtä aikaa sekä Euroopan parlamentin jäsenenä että kansanedustajana Suomen eduskunnassa (ns. kaksoismandatin kielto). Siten myös Suomessa on edustajan kolmen päivän kuluessa valtakirjan tarkistuttamisen jälkeen päätettävä, jatkaako hän europarlamentissa vai aloittaako työn eduskunnassa.

Eduskunnan työjärjestyksessä ei vaadita valtakirjan tarkistuttamista tietyssä ajassa. Tämän seurauksena voi syntyä tilanne, jossa henkilö käyttää hyväkseen Suomen lain tarjoamaa joustoa pitkittääkseen valtakirjansa tarkistuttamista.

Tällainen tilanne syntyi tänä keväänä uuden eduskunnan aloitellessa työtään. Europarlamentissa parlamentaarikkona toimiva ja kevään vaaleissa eduskuntaan valittu henkilö käytti hyväkseen asemaansa saavuttaakseen mahdollisimman merkittävän aseman kansallisessa kansanedustuslaitoksessa lykkäämällä valtakirjansa tarkistuttamista eduskunnassa nähdäkseen, saako hän tehtävän Suomen hallituksessa. Odotellessaan hallitusneuvottelujen päättymistä tämä henkilö samalla laiminlöi tehtäviään kansanedustajana.

Eduskuntavaaleissa ehdokkaaksi asettuvaa henkilöä äänestetään siinä tarkoituksessa, että hän on valmis ottamaan vastaan kansanedustajan paikan Suomen eduskunnassa ja ajamaan puolueensa ja vaalipiirinsä etua. Jos ihmiset eivät tiedä, johtaako äänen antaminen tietylle ehdokkaalle siihen, että hän todella alkaa hoitaa sitä tointa, jota varten äänestäjät ovat hänelle äänensä antaneet, heidän uskonsa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen vähenee. Tämän seurauksena taas äänestysaktiivisuus todennäköisesti heikkenee entisestään. Myös eduskunta ja hallitus voivat joutua hankalaan asemaan, jos edustaja ei ota vastaan tehtävänsä, mutta ei myöskään luovu siitä — eduskunnassa voi olla muutaman viikon ajan vain 199 kansanedustajaa. Tilanteesta aiheutuu haittaa myös kansanedustajan varamiehille Suomen ja Euroopan parlamenteissa, sillä heidän on vain odotettava valitun edustajan ratkaisun kypsymistä.

Asettumisella ehdolle kesken kauden toisessa parlamentaarisessa elimessä saatetaan myös taktioida niin, että saadaan puolueelle korkeampi äänimäärä.

Kuvattuun menettelyyn liittyy siis paitsi vahva moraalinen epäkohta myös vaara siitä, että kansalaisten luottamus politiikkaan laskee. Se on myös omiaan aiheuttamaan ongelmia eduskunnan työssä.

Uusi hallitus on ohjelmassaan ilmoittanut sekä uudistavansa vaalijärjestelmää että arvioivansa Suomen vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain toimivuutta. Tässä työssä olisikin syytä tar-

KK 28/2007 vp — Reijo Laitinen /sd

kastella edellä mainittua tilannetta ja uudistaa vaalilainsäädäntöä. Selkeintä olisi tehdä lakiuudistus, jossa kiellettäisiin europarlamenttiin tai Suomen eduskuntaan valitun edustajan asettuminen ehdolle toiseen parlamentaariseen elimen kesken kauden.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä kansanedustajan kaksoismandaatilla keinottelun estämiseksi?

Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2007

Reijo Laitinen /sd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitaneet asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Reijo Laitisen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 28/2007 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä kansanedustajan kaksoismandaatilla keinottelun estämiseksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Europarlamenttivaaleja koskevan Euroopan unionin vaalisäädöksen (Säädös Euroopan parlamentin jäsenten valitsemisesta Euroopan parlamenttiin yleisillä, välittömällä vaaleilla 76/787/EHTY, ETY, Euratom, viimeksi muutettu 21.10.2002, 302D0772) 7 artiklan 2 kohdan mukaan Euroopan parlamentin jäsenyys on yhteensopimaton kansallisen kansanedustuslaitoksen jäsenyyden kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että Euroopan parlamentin jäsen, joka on valittu kansallisen parlamentin jäseneksi, ei voi enää hoitaa Euroopan parlamentin jäsenen tehtävää.

Suomen perustuslain 28 §:n 1 momentin mukaan kansanedustajatoimen hoitaminen keskeytyy siksi ajaksi, jonka kansanedustaja toimii Euroopan parlamentin jäsenenä, ja tänä aikana edustajantointa hoitaa hänen varaedustajansa.

Edellä mainitut säännökset mahdollistavat siis sen, että henkilö on samanaikaisesti sekä kansanedustaja että Euroopan parlamentin jäsen, mutta ne estävät sen, että henkilö hoitaisi molempia tehtäviä samanaikaisesti. Säännökset eivät sisällä rajoituksia sen suhteen, missä vaaleissa henkilö voi asettua ehdokkaaksi ja tulla valituksi. Henkilön, joka on valittu molempiin tehtäviin, on itse tehtävä valinta siitä, kumpaa tehtävää hän hoi-

taa. Jos Euroopan parlamentin jäsen ryhtyy kansanedustajaksi, hänen mandaattinsa Euroopan parlamentissa päättyy, mutta jos kansanedustaja ryhtyy Euroopan parlamentin jäseneksi, hänen mandaattinsa eduskunnassa säilyy.

Eduskuntavaalit toimitetaan joka neljäs vuosi ja europarlamenttivaalit joka viides vuosi. Vuonna 1999 molemmat vaalit sattuivat samalle vuodelle, ja seuraavan kerran samoin käy vuonna 2019. Vaaleissa äänestäjät ottavat kantaa siihen, kumpaa mandaattiaan ehdokkaan tulisi hoitaa. Tässä on kuitenkin sikäli epäyhtenäisyyttä, että eduskuntavaaleissa vain yhden vaalipiirin äänestäjät voivat äänestää eduskuntaan ehdokkaan, jonka koko maan äänestäjät ovat aiemmin äänestäneet Euroopan parlamenttiin. Ja toisinpäin: europarlamenttivaaleissa koko maan äänestäjät voivat äänestää Euroopan parlamenttiin ehdokkaan, jonka vain yhden vaalipiirin äänestäjät ovat aiemmin äänestäneet eduskuntaan.

Kaikki europarlamenttivaaleissa ehdolla olleet ja läpimenneet kansanedustajat ovat aina ottaneet heti vastaan Euroopan parlamentin jäsenen tehtävän. Sen sijaan jotkut eduskuntavaaleissa ehdolla olleet ja läpimenneet Euroopan parlamentin jäsenet eivät ole ottaneet kansanedustajan tehtävää vastaan heti, vaan vasta sitten, kun heidän kautensa Euroopan parlamentissa on päätynyt. Siihen asti kansanedustajan tehtävää ovat hoitaneet ehdokkaiden varaedustajat. Mainittakoon, että yksi Euroopan parlamentin jäsenenä vuosina 1995—2007 toiminut henkilö valittiin toimikautensa aikana kolmissa vaaleissa myös eduskuntaan, ja hänen kansanedustajantointaan hoiti varamies yhteensä kahdeksan vuotta.

Oikeusministeriön mielestä tilannetta ei voida pitää täysin tyydyttävänä, erityisesti äänioikeutettujen näkökulmasta katsoen. Asiaa ei kuiten-

kaan voitane ratkaista rajoittamalla kansanedustajien ja Euroopan parlamentin jäsenten oikeutta vapaasti päättää siitä, missä vaaleissa ja mihin toimitukseen he asettautuvat ehdolle. Sen sijaan voitaisiin harkita, että myös Suomen lainsäädännössä säädettäisiin Euroopan parlamentin jäsenen tehtävä yhteensopimattomaksi kansanedustajan tehtävän kanssa, jolloin kansanedustaja menettäisi mandaattinsa eduskunnassa ryhtyessään Euroopan parlamentin jäseneksi. Tämä kuitenkin

edellyttäisi ensinnäkin laajaa poliittista yksimielisyyttä ja lainsäädäntöteknisesti perustuslain muuttamista.

Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmassa (15.4.2007) todetaan muun muassa, että "arvioidaan vuonna 2000 voimaan tulleen perustuslain toimivuutta. Perustuslain mahdollista muuttamista varten asetetaan parlamentaarinen ohjausryhmä." Tarvittaessa kaksoismandaattikysymys on mahdollista ottaa esille tässä yhteydessä.

Helsingissä 15 päivänä toukokuuta 2007

Oikeusministeri Tuija Brax

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørsmål SS 28/2007 rd undertecknat av riksdagsledamot Reijo Laitinen /sd:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att se till att riksdagsledamöter inte kan spekulera med dubbelmandat?

Som svar på detta spørsmål anför jag följande:

Enligt 7.2 i Europeiska unionens valrättsakt (Akt om allmänna direkta val av företrädare i Europaparlamentet 76/787/EKSG, EEG, Euratom, senaste ändring 21.10.2002, 302D0772) är uppdraget som ledamot av Europaparlamentet inte förenligt med uppdraget som ledamot av ett nationellt parlament. I praktiken betyder detta att en ledamot av Europaparlamentet som valts till ledamot av ett nationellt parlament inte längre kan sköta uppdraget som företrädare i Europaparlamentet.

Enligt 28 § 1 mom. i Finlands grundlag avbryts uppdraget som riksdagsledamot för den tid en riksdagsledamot är ledamot av Europaparlamentet och uppdraget som riksdagsledamot sköts då i stället av ledamotens ersättare.

Enligt ovan nämnda bestämmelser är det således möjligt att en person är samtidigt ledamot av det nationella parlamentet och av Europaparlamentet, men det är dock inte möjligt att sköta båda uppdragen samtidigt. I bestämmelserna ingår inga begränsningar för i vilka val en person kan ställas upp som kandidat och bli vald. Den som blivit vald både till riksdagsledamot och till företrädare i Europaparlamentet måste alltid själv välja vilket uppdrag han eller hon sköter. Om en ledamot av Europaparlamentet tar emot

uppdraget som riksdagsledamot upphör hans eller hennes mandat i Europaparlamentet, men om en riksdagsledamot tar emot uppdraget som ledamot av Europaparlamentet behåller han eller hon sitt mandat i riksdagen.

Riksdagsval förrättas vart fjärde år och Europaparlamentsval vart femte år. År 1999 förrättades både riksdagsvalet och Europaparlamentsvalet samma år och nästa gång blir det så år 2019. Vid val tar väljarna ställning till vilket uppdrag de önskar att kandidaten skall sköta. Systemet är dock så tillvida oenhetligt, att vid riksdagsval kan väljarna i en viss valkrets välja in i riksdagen en kandidat, som väljarna i hela landet tidigare har valt in i Europaparlamentet. Och omvänt kan väljarna i hela landet vid Europaparlamentsval välja in i Europaparlamentet en kandidat, som väljarna i en viss valkrets tidigare har valt in i riksdagen.

Alla riksdagsledamöter som ställts upp som kandidater i Europaparlamentsval och blivit valda har alltid tagit emot uppdraget som ledamot av Europaparlamentet. Däremot har vissa ledamöter av Europaparlamentet, som ställts upp som kandidater i riksdagsval och blivit valda, inte omedelbart tagit emot uppdraget som riksdagsledamot utan väntat tills deras mandat som ledamot av Europaparlamentet har upphört. Under tiden har uppdraget som riksdagsledamot skötts av ledamöternas ersättare. Det bör nämnas att en person, som varit ledamot av Europaparlamentet under åren 1995—2007, har tre gånger under sin mandatperiod blivit vald även till riksdagsledamot och uppdraget som riksdagsledamot har skötts av ledamotens ersättare i sammanlagt åtta år.

Justitieministeriet anser att situationen i synnerhet ur väljarnas synvinkel inte kan betraktas

som tillfredsställande. Frågan kan dock inte lösas genom att begränsa rätten för dem som valts till riksdagsledamöter eller ledamöter av Europaparlamentet att själv avgöra i vilka val och till vilka organ de ställer upp som kandidater. Däremot bör det övervägas om det är skäl att även i den finska lagstiftningen föreskriva att uppdraget som ledamot av Europaparlamentet inte är förenligt med uppdraget som riksdagsledamot, varvid en riksdagsledamot skulle förlora sitt mandat i riksdagen om han eller hon tar emot

uppdraget som ledamot av Europaparlamentet. Detta skulle dock förutsätta ett omfattande politiskt samförstånd och ur lagstiftningsteknisk synvinkel ändring av grundlagen.

I regeringsprogrammet för Vanhanens andra regering (15.4.2007) konstateras bl.a. att "avsikten är att göra en bedömning av hur grundlagen, som trädde i kraft 2000, fungerar. En parlamentarisk styrgrupp tillsätts för en eventuell ändring av grundlagen." Frågan om dubbelmandat kan vid behov lyftas fram i detta sammanhang.

Helsingfors den 15 maj 2007

Justitieminister Tuija Brax